

Muzej grada Beograda
NIKOLA CRNOBRNJA
Beograd

UDK 902 : 37

MESTO I ZNAČAJ ŠKOLSKE ARHEOLOŠKE ZBIRKE U VASPITNO-OBRAZOVNOM PROCESU

Abstract: There is long tradition of gathering antiquities and creating school collections in Serbia. Here we present to the readers the school collections which once enlarged, have lately turned into minor museums. There may be found either small or larger school collections of antiquities in Serbia of late. In order to define the criteria of presentation this theme to the reading public, the author suggests that the archaeological collections in schools may be represented either in themes or chronologically classified materials available and comprehensible to pupils.

Od kada je u dva maha, 1842. i 1844. godine, minister prosvete Jovan Sterija Popović uputio raspis vlastima i učiteljima da od ljudi prikupljaju stari novac i druge starine, i šalju u Muzej¹, počela je u školama u Srbiji da se razvija i godinama neguje jedna korisna i plodotvorna delatnost. U područjima bogatim arheološkim nalazima škole su vremenom osnivale zbirke i bogatile ih do prerastanja u lokalne muzeje. Navešćemo takva dva slučaja.

Gimnazijski muzej u Požarevcu osnovan je 1896. godine². U jednom izveštaju o svom radu tokom 1903. godine, Narodni muzej iz Beograda navodi da je „rukovodilac muzeja u požarevačkoj gimnaziji profesor Luka Jevremović“³. Između dva svetska rata generacije požarevačkih gimnazijalaca obogatile su vitrine svoje zborke rimskim novcem, fibulama i grnčarijom otkrivenom na lokalitetima obližnjeg antičkog grada Viminacijuma. Odmah po oslobodjenju zemlje, 1945. godine, ova zamašna gimnazijska zbirka čini jezgro tek osnovnog Narodnog muzeja u Požarevcu⁴.

¹ M. Dželebdžić, *Arhivska gradja za istoriju Narodnog muzeja u Beogradu*, II, str. 25, navod prema teksau rukopisa.

² *Muzeji Jugoslavije*, Beograd 1962, str. 58.

³ *Godišnjak SKA XVIII* (1904), str. 230.

⁴ *Muzeji Jugoslavije*, navedeno izdanje, str. 58.

Drugi primer prerastanja školske arheološke zbirke u lokalni muzej vremenski nam je bliži. Profesor književnosti i istorije Gimnazije u Obrenovcu Vitomir Radovanović, u periodu od 1950. do 1960. godine, sa svojim učenicima sabrao je obilje pokretnog arheološkog materijala na lokalitetima iz okoline Obrenovca⁵. Materijal, hronološki opredeljen, izlagan je u vitrinama po prostranim školskim hodnicima sa popisom mesta nalaza i imenima učenika pronalazača i darodavaca. Vredniji eksponati, a medju njima i jedna u bronzi izlivena figurina rimske vučice, predati su Narodnom muzeju u Beogradu. Muzej je u takvim prilikama uzvrćao kvalitetnim odlivcima, pored kojih je u školskoj vitrini stajalo obaveštenje, na ponos učenika, da je original izložen u Narodnom muzeju. Celokupan materijal ove gimnazijske zbirke 1961. godine bio je izložen u tada osnovnom Arheološkom muzeju u Obrenovcu. Nažalost, muzej se, u nedostatku materijalnih sredstava nije održao, te je sav materijal predat Muzeju grada Beograda gde se i danas nalazi raspoređen po odgovarajućim odeljenjima.

Primeri iz Požarevca i Obrenovca su izuzetni i verovatno neponovljivi u današnjim uslovima rasprostranjene mreže muzeja i službe zaštite spomenika kulture. Prostor je znatno sužen i delovanjem brojnih kolekcionara. Ipak, imamo i danas ne mali broj škola, i srednjih i osnovnih, čiji učenici u okviru svojih slobodnih aktivnosti, sa manje ili više uspeha, sakupljaju starine. Nastavnim planom i programom Prve faze srednjeg usmerenog vaspitanja i obrazovanja za predmet istoriju, a delimično i latinski jezik, takav vid rada predviđen je u sferi slobodnih aktivnosti⁶.

Ne raspoložemo podacima o broju školskih arheoloških zbirki u SR Srbiji. Izostaje njihova evidencija u školskim izveštajima, izuzev u slučajevima onih škola koje na tom polju pokazuju zapažene rezultate. Redovna je pojava da zbirke srećemo u krajevima arheološki bogatim i to uglavnom u školama manjih mesta koja nemaju muzeje, kao i seoskim školama. Osnovači i rukovodioci zbirki najčešće su nastavnici istorije. Oni podstiču učenike na sakupljanje starina, i medju „starinama”, pored predmeta materijalne kulture od neolita, antike do kasnog srednjeg veka, srećemo i vredan etnografski materijal karakterističan za dotični kraj.

⁵ Razvoj gimnazijske zbirke poznat mi je kao učeniku a kasnije kao i profesoru latinskog jezika Gimnazije u Obrenovcu.

⁶ Nacrt nastavnog plana i programa Prve faze srednjeg usmerenog vaspitanja i obrazovanja, Beograd 1976, str. 146 i 293. (Nacrt je usvojen 1977. godine bez izmene teksta.)

Budući da školskim normativima nisu uspostavljeni nikakvi kriterijumi, postavlja se pitanje šta se može smatrati školskom arheološkom zbirkom. U dvadesetak škola severne Srbije: Posavina, Podunavlje i region Niša, koje smo u toku proteklih dvadeset godina imali priliku da posetimo, naišli smo na slične pojave. Škole raspolažu manjim ili većim brojem predmeta materijalne kulture sakupljenih na obližnjim lokalitetima. U većini slučajeva nedostaje mali stručni i materijalni napor da se sabrane skupine predmeta, delo jednog nastavnika i marljivih dečijih ruku, pretvore u vrednosti koje bi mogle da prošire znanja svih učenika škole. Nalazimo da je u takvim slučajevima nužna klasifikacija, predmetna i hronološka, i barem jedna do dve skromne vitrine postavljene u hodnik škole ili kabinet istorije. Neizložen materijal u školskim uslovima propada i brzo nestaje ono što je jedan nastavnik ili jedna generacija učenika sakupljala više godina. Ukoliko bi prihvatili merilo da školsku arheološku zbirku predstavlja određen, klasifikovan i izložen materijal, konstatovali bi smo da je broj takvih zbirki mali.

U naporima da školska zbirka stasa, i nadje odgovarajuće mesto u vaspitno obrazovnom procesu, neophodno je uspostaviti saradnju sa obližnjim muzejom. Pomoć i podrška stručnjaka iz muzeja je dragocena, mada je u praksi veoma retka. Nedostaje preduzimljivost i sa školske i sa muzejske strane. Saradnja Muzeja grada Beograda sa osnovnim školama u Železniku i Stubinama doprinela je da te dve škole poseduju najbogatije i najbolje uredjene kolekcije na području grada Beograda. Kako je nedavno u muzejima konstituisana služba za evidentiranje i zaštitu kulturno istorijskih dobara koje se nalaze u kolekcijama privatnih i pravnih lica, nadajmo se boljoj saradnji muzeja i onih škola koje poseduju zbirke.

Nastavnik koji se opredeljuje za formiranje i vodenje školske zbirke starina, a to po svojoj spremi svakako može i treba da bude i profesor latinskog jezika, neka slobodno računa na veliki odziv učenika. Učenici sa velikim žarom i interesovanjem sakupljaju starine, samo ih treba podstaći i uputiti. Činjenica da u postojećim školskim zbirkama ima najviše antičkog materijala, a naročito rimskog novca, to za profesora latinskog jezika predstavlja izazov i poziv za angažovanje i na tom polju rada. Dati učeniku u ruke novac sa natpisom: IMP C DIOCLETIANVS P F AVG, ili novac nekog cara, znači mnogo. Postoji li za učenike ubedljiviji i opipljiviji primer pisma latinskog? Starost predmeta ili novca razvija pietet prema tekovinama jedne civilizacije, budi interesovanje, ali podstiče i pitanja. Eto prilike za profesora da da niz objašnjenja i tumačenja. A sve nam je to na dohvat ruke!